

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

В.П. Якобчук

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Навчальний посібник

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

3-тє видання, перероблене

**Київ
Видавництво Ліра-К
2015**

УДК 330.1
ББК 65.011.73
Я 46

Рецензенти:

Галушка З.І. – доктор економічних наук, завідувач кафедри економічної теорії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Данилко В.К. – доктор економічних наук, завідувач кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету.

Зінчук Т.О. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньо економічної діяльності Житомирського національного агроекологічного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського національного агроекологічного університету (протокол № 11 від 23.05.2012 року)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як навчальний посібник для вищих навчальних закладів (лист 1/11-16206 від 17.10.2012 р.)

Якобчук В.П.

Я 46 **Економічна теорія:** навч. посібник. – 3-тє вид., перероблене. – К.: Видавництво Ліра-К, 2015. – 408 с.
ISBN 978-966-2609-82-0

Навчальний посібник підготовлений на основі узагальнення фундаментальних теорій вітчизняної і світової економічної науки та практики господарювання, висвітлює загальні основи соціально-економічного розвитку суспільства, теоретичні засади мікро- та макроекономіки, закономірності функціонування сучасного світового господарства. Теоретичний матеріал органічно доповнюється навчальним тренінгом, тестами, завданнями, задачами, ілюструється схемами, таблицями, рисунками, графіками, що сприятиме інтенсифікації та покращенню результативності навчального процесу.

Розрахований на студентів та аспірантів вищих навчальних закладів, широкий загал читачів.

УДК 330.1
ББК 65.011.73

ISBN 978-966-2609-82-0

© Якобчук В.П., 2014.
© Видавництво Ліра-К, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
РОЗДІЛ 1. ВСТУП ДО ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.....	9
Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.....	9
1.1. Становлення та основні етапи розвитку економічної теорії.....	9
1.2. Предмет економічної теорії та її функції.....	12
1.3. Основні економічні категорії, принципи та закони.....	23
1.4. Методологія пізнання економічних процесів.....	27
Тема 2. Економічна система суспільства. Відносини власності.....	32
2.1. Сутність та структура економічної системи.....	32
2.2. Періодизація економічного розвитку суспільства.....	35
2.3. Типи економічних систем. Особливості розвитку перехідних економік.....	36
2.4. Власність у системі економічних відносин. Трансформація форм власності.....	40
2.5. Результати інтелектуальної діяльності як специфічні об'єкти власності.....	49
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ.....	52
Тема 3. Суспільне виробництво: фактори, результати, ефективність.....	57
3.1. Суть та структура суспільного виробництва.....	57
3.2. Основні фактори суспільного виробництва.....	61
3.3. Результат суспільного виробництва. Суспільний продукт.....	66
3.4. Ефективність суспільного виробництва.....	68
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ.....	70
Тема 4. Форми організації суспільного виробництва. Гроші та грошовий обіг.....	73
4.1. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне.....	73
4.2. Товар та його властивості. Закони розвитку товарного виробництва.....	78
4.3. Суть та функції грошей. Закони грошового обігу.....	81
4.4. Грошова система, її структурні елементи та основні типи.....	84
4.5. Інфляція: причини виникнення, види, наслідки.....	87
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ.....	93

РОЗДІЛ 2. МІКРОЕКОНОМІКА	97
Тема 5. Ринок: суть, функції, структура. Напрями формування ринкової інфраструктури	97
5.1. Сутність ринку, його функції та умови функціонування	97
5.2. Структура ринку	101
5.3. Ринкова інфраструктура. Біржова діяльність	106
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	112
Тема 6. Попит та пропозиція. Рівновага ринку. Ринкова ціна і ціноутворення	117
6.1. Попит та закон попиту. Нецінові детермінанти попиту	117
6.2. Пропозиція та закон пропозиції. Нецінові детермінанти пропозиції	120
6.3. Ринкова рівновага	122
6.4. Ринкова ціна та ціноутворення	124
6.5. Роль держави в процесах ціноутворення за ринкової економіки	132
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	134
Тема 7. Конкуренція і монополія в ринковій економіці. Антимонопольна політики держави	138
7.1. Конкуренція, її суть та умови існування. Закон конкуренції	138
7.2. Види економічної конкуренції	141
7.3. Методи конкурентної боротьби	144
7.4. Монополія: причини виникнення, суть та основні види	146
7.5. Антимонопольна політика держави	149
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	151
Тема 8. Підприємництво і підприємство в ринковій економіці	156
8.1. Сутність підприємництва й умови його існування	156
8.2. Підприємство: сутність, основні види та умови функціонування	161
8.3. Капітал як основа підприємницької діяльності. Кругообіг і оборот капіталу. Капітал в сфері обігу	167
8.4. Витрати виробництва, їх сутність та класифікація. Економічна роль прибутку	174
8.5. Управління підприємством та підприємницькою діяльністю в умовах невизначеності та ризику	184
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	193
Тема 9. Аграрні відносини в економіці держави та їх роль у формуванні конкурентного середовища	198

9.1. Аграрна сфера виробництва та її особливості. Аграрні відносини	198
9.2. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Ринок землі	204
9.3. Форми господарювання у сільському господарстві	207
9.4. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.....	211
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	215

РОЗДІЛ 3. МАКРОЕКОНОМІКА .....

Тема 10. Держава та її економічні функції .....

10.1. Сутність держави та її економічні функції .....

10.2. Державне регулювання ринкової економіки .....

10.3. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва .....

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ .....

Тема 11. Національне виробництво і відтворення.

Циклічність економічного розвитку .....

11.1. Суть, види та пропорції суспільного відтворення.

Моделі кругообігу .....

11.2. Система національних рахунків. Основні макроекономічні показники .....

11.3. Циклічність економічного розвитку. Класифікація економічних циклів .....

11.4. Нециклічні коливання економіки .....

11.5. Економічне зростання: зміст, типи, чинники.

Економічний розвиток .....

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ .....

Тема 12. Фінансова система та фіскальна політика .....

12.1. Сутність і структура фінансової системи. Організаційні основи її функціонування .....

12.2. Державний бюджет. Доходи і видатки державного Бюджету .....

12.3. Податки і податкова система .....

12.4. Фіскальна політика держави .....

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ .....

Тема 13. Кредитна система та монетарна політика .....

13.1. Економічна сутність, принципи і функції кредиту .....

13.2. Основні форми кредиту .....

13.3. Кредитна система та її структура .....

13.4. Монетарна політика .....

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	306
Тема 14. Система розподілу доходів та соціальна політика	311
14.1. Доходи: суть, види, джерела формування та механізм розподілу	311
14.2. Ринок праці та особливості його функціонування	313
14.3. Соціально-економічний зміст і форми прояву зайнятості. Безробіття, його види і наслідки	317
14.4. Заробітна плата: суть, форми, системи	320
14.5. Політика зайнятості та соціального захисту населення	323
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	328
РОЗДІЛ 4. СВІТОВА ЕКОНОМІКА	331
Тема 15. Міжнародні економічні відносини та світове господарство	331
15.1. Поняття, суб'єкти та етапи формування світового господарства	331
15.2. Закономірності функціонування світового Господарства	338
15.3. Форми міжнародних економічних відносин	343
15.4. Міжнародна торгівля і світовий ринок	350
15.5. Міжнародні валютно-фінансові відносини	359
15.6. Міжнародний рух капіталу	369
15.7. Міжнародна міграція робочої сили	375
15.8. Міжнародне науково-технічне співробітництво	379
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	386
Тема 16. Глобалізація економіки. Економічні аспекти вирішення глобальних проблем	389
16.1. Глобалізація економіки: суть, ознаки та рівні	389
16.2. Суперечності глобалізації	391
16.3. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем	395
16.4. Шляхи вирішення глобальних проблем	400
НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ	403